

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Fermin Larrarte Zuzaia

*Hondarribia,
Gipuzkoa
(1927)*

Aurkibidea

Biografia

Santa Engrazia auzoko Larrantenea etxean jaioa. Gurasoak hondarribitarrak zituen: aita Nabarronea baserrikoa, "Nabarro" bezala ezaguna, eta ama Joxekruzenekoa. Bederatzi senide atera ziren aurrera. Ferminek La Sallen ikasi zuen, Irunen, eta 12 urterekin igeltsero hasi zen aitarekin; kontratista zen hura. Ondarroako emakume batekin ezkondu zen, eta hiru seme-alaba izan zituzten. Kontrabandoari buruzko kontu interesgarriak kontatu zituen.

Zintak

HON-045

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Etxeberria, Idoia
- **Data:** 2011-08-25
- **Iraupena:** 26 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Idoia

HON-046

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Etxeberria, Idoia
- **Data:** 2011-08-25
- **Iraupena:** 89 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Idoia

HON-047

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Etxeberria, Idoia
- **Data:** 2011-08-25
- **Iraupena:** 27 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

Pasarteak

1. Ume asko hiltzen ziren

- **Erref:** HON-045/003
- **Iraupena:** 0:03:36. **Hasi:** 00:02:36. **Bukatu:** 00:06:12

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Gaixotasunak

Laburpena:

Bederatzi senide ziren. Txikitan hil ziren hiru-lau. Ume asko hiltzen ziren orduan, medikuntza ez zegoen aurreratuta eta garbitasunik ez zen. Ekonomika eta ur beroa. Berogailua.

2. Oheak eta koltxoiak

- **Erref:** HON-045/004
- **Iraupena:** 0:02:53. **Hasi:** 00:06:12. **Bukatu:** 00:09:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura

Laburpena:

Oheak egurrezkoak ziren. Artilezko koltxoiak. Etxean konpontzen zituzten jergoiak. Espartzua. Noizean behin artilea atera eta jo egin behar izaten zen, makilarekin. Josi egiten zen berriz gero, ez dena toki batean pilatzeko. Ohe bakoitzean bik egiten zuten lo.

3. Familia ugariak

- **Erref:** HON-045/005
- **Iraupena:** 0:02:27. **Hasi:** 00:09:05. **Bukatu:** 00:11:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura

Laburpena:

<p>12 ume izan zituen amak guztira; bost hil ziren gazterik. Ondoko baserrian, Ilibistietan, 13 ume ziren. Ume pila bat. Baratzea bazuten, baina lau bizitza ziren. Besteak alokatu egiten zituzten. Hiru logela zituzten bederatzi lagunentzat.</p>

4. Arropa garbitzeko tokiak

- **Erref:** HON-045/006
- **Iraupena:** 0:04:01. **Hasi:** 00:11:32. **Bukatu:** 00:15:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea

Laburpena:

Etxean ura bazuten, baina hotza. Arropa garbitzeko aska zuten batzuek etxe ondoan; beste batzuek errekarara joaten ziren. Zelaian zabaltzen zituzten

maindireak. Arraskan ere garbitzen zuten arropa. Labadero publikoak. Arropa buruan hartuta. Xaboia, Donostian egina. Ez du gobara ezagutu.

5. Errioan bainatzen

- **Erref:** HON-045/007
- **Iraupena:** 0:01:55. **Hasi:** 00:15:33. **Bukatu:** 00:17:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Bainuak, errekak eta uretako jolasak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu

Laburpena:

Errioan bainatzen ziren, marea igotzean. Sei ordukoak dira mareak, eta 45 minutu galtzen ditu egun batetik bestera. Ez zuten bainujantzirik, galtza zaharrekin. Flotagailuak kamioien kamara zaharrekin egiten zituzten. Neska-mutilak elkarrekin.

6. Almejatara hondartza aldera; tretxuak

- **Erref:** HON-045/008
- **Iraupena:** 0:04:02. **Hasi:** 00:17:28. **Bukatu:** 00:21:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Errekako arrantza eta ehiza
- Fauna » Natura » Itsas fauna » Beste batzuk

Laburpena:

Almejak eta txirlak zeuden hondartza aldera joanda. Guardasolen makiletan bala puntak soldatzen zituzten, tretxuak ateratzeko. Balak nondik ateratzen zituzten; moldeak ere egiten zituzten buztinarekin, eta beruna urtu. Almeja txikiak koilarekin aterata. Etxerako ziren.

7. Txirlak eta almejak; karramarroak

- **Erref:** HON-045/009
- **Iraupena:** 0:04:03. **Hasi:** 00:21:30. **Bukatu:** 00:25:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Fauna » Natura » Itsas fauna » Beste batzuk

Laburpena:

Txirlak eta almejak. Almejak lau-hortzekoarekin ateratzen zituzten. Txirlak koilareekin. Almejatan jende asko ibiltzen zen. Jaurlaritzak galarazi egin zuen gero. Karramarroak ere asko ziren errioan. Karramatxo txikiak hartzen zituen jendeak.

8. Angula asko harrapatzen zuten

- **Erref:** HON-046/001
- **Iraupena:** 0:03:37. **Hasi:** 00:00:00. **Bukatu:** 00:03:37

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Arrantza-kanpainak » Angulak
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

<p>Angula asko zen errioan. Sarea nolakoa den, "baia". Kaxa. Asko saltzen zuten, eta etxean jan ere bai. Angulak nola hil, tabakoarekin. Nola prestatu, piperminarekin.</p>

Transkripzioa

-Ari giñen erriyoko kontuekin, ta angula ere bazen han?

-Bai! Hemen angula asko hartzen zen orduan! Baiño asko, e! Angula asko hartzen zen hemen!

-Zu ere ibili...

-Ez. Ni ibilli naiz, baiño, beste, gutxitan. [...]. Banuen saria, bakizu nola hartzen den, ez? Palo luze batekin, muturrian du jarriya zera bat, sare bat, egur mehe-mihakin einda, hola, eta sari harekin eitten da, lehorretik eta itsasotik, batelatik ere bai, jun. Angula asko hartzen zen hemen!

-Nola du izena horrek? Sariak?

-Baya.

-Baya?

-Baya.

- Ta horrekin, lehorretik edo...

-Lehorretik o batelatik. Eta gero ematen dute kaja bat, hola, "uno veinte", hola, luze, "cuarenta de ancho" eta "veinte de alto". Eta handik atera , ta itten dute bota kaja hortara. Zeatik ateratzen da zakarra ere bai, makil puskak ta holakuak, belarra-ta atetzen da asko, zikiña, ta ura ere bai. Ta kaja horrek du egiña "una rejilla" jarrita. Eitten da zulo bat, hola, "diez por... diez por diez, o diez por veinte", rejilla bat, ta jartzen zaio "red metálica", itxi-itxi-itxi-itxia, angulak eskapo ein gabe. Ta harekin atera ta tra: hiru, o lau, o hamar angula. Bueno! Berriz, pla, ala!, kajara bota. Angula asko hartzen zen hemen, lehen. Asko. Baiño asko, e! Ez milla kilo, ez, biño hiru-lau kilo, bi-hiru kilo, beti, bakoitzak.

-Bai, e?

-Bai.

-Ta angulak saldu ere...

-Hemen angula asko saltzen zen. Klaro, saltzen zen peskaderita, angula saltzen zen. Asko. Ta itxetan jan, pilla bat ere bai. Biño angula asko. Asko.

-Normala zen angula jatia etxian?

-Bai. Honbre!

-Egun espezialetan ala...

-Ez, ez, ez. Hartzen zuenak itxian jaten zuen, egun... normal.

-Ta angulak hiltzeko?

-Botatzen da tabakua. Ez duzu aitu hori, lehen?

-Bai, baiña nola?

-Tabakua lehen saltzen zan, tabakua, kuarteroi batzuek, liatu gabe. Paketia ireki ta da barrenen tabakua bakarra, txikittua dena. Handik hartu ta bota, ..., gaiñian, ta hasten dire denak saltoka, hasten dire, ta bota pixkat handik, hiltzen dire segittuan. Ta gero prejittu ta jan.

-Oliyuakin ta ze gehio?

-Batxuriya. "Que no falte". Ta piper miña. Miña. "El picante"! Angula pikante gabe, no pita. Ta badire arraiak, porejemplo bakallua ere bai, ni, ni, netzako, bada jendiak ezin dutenak jan. Biño guk itxian jaten dugu ta ni, ta

nire andriak'e jaten du pixka bat miña, ta alabak ere bai, miño ni, gustatzen nau pikante-pikante. Ona da. Ardua edateko.

9. Bidasoan arrantzan

- **Erref:** HON-046/002
- **Iraupena:** 0:03:43. **Hasi:** 00:03:37. **Bukatu:** 00:07:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Mendia eta hondartza » Errekako arrantza eta ehiza

Laburpena:

<p>Bidasoa ibaiko izokinak eta arrainak. Gainbehera nola etorri den. Batelarekin joaten zen arrantzara. Lupia. Arrantzarako aparejua. Beita bezala, errioko zizarea.</p>

Transkripzioa

-Erriyuan bazen beste arrairik?

-Porejenplo, rio Bidasoan, esaten duzu? Bai! Hor hartzen zen ere bai, salmon. Eta gero, maria heldu dela, gottitzen, itsasotik, maria heldu da gotti, gotti, gotti, hor hartzen da arraia, klase guztiyak.

-Izokiña?

-Erlas, salmonetes, korrokones, denatik etortzen da arraia. Uain ez asko, zeatik dena, arraia da mermatua asko. Ein dire, ein ttuzte "muchos artes". Aparejoak...

-Pelajikoak ere bai...

-Pelajikos, zerrieki hoyekin, ta botatzen ttuzte, este, sariak eta hola, botatzen ttuzte, inten ttuzte, hartzen da arraia, hartu dute pilla bat. Ta uain arraia in da mermatu asko. Zeatik ein da abusatu arraiakin. Hil dute arrai pilla bat. Jateko, klaro, biño...

-Zu mutikua ziñela arrai asko zegon erriyuan?

-Bo! Askok! Askok. Denatik. Denatik. Arraia denatik. Ni juaten nitzen, uain dela berrotamar urte. Banuen batela, ta igandetan ta fiestatan juaten nitzen, [...] puntan, aeroportua den lekuan uain, horrea, bare puntan, hor atetzen genun arraia, balde baten erdiya beti arraiakin. Lupiya, lubina, uain lubina da pizifaktoria egiten da hori. Eta lubina hartzen genun asko ere bai. Aingira, xabalu... Xabaluak dire platuxak. Eta...

-Kañabelakin?

-E?

-Kañabelakin?

-Ez. Mar de fondo, o pesca de fondo. Dute beruna, ta hola hartu ta estilo oeste botatzen da fiii... Juten da aidian, beruna, ta muturrian dittu metro t'erdi o hola bi nylon, saliente, ta hoiek dute puntan amua jarrita. Ta beruna, pixu bastante duena, zertik hola hartuaz [xoko-xokotik] ta hola jotzen da, fiii... aidian, igual jotzen da zortzi metro, o hamar metro. Ta hura gero erortzen da uretara, ta joaten da lurra jo arte. Ta beruna geratzen da lurra jotzen, eta bi punta haiek, "de ochenta centimetros" o hola bat, eta bestia "de un metro". Biyek ez dire jartzen parian, bestela eitten dire nahasi ta hola. Bat beti izan bihar du luziagua, etortzen bada porejenplo arrai batek hartzen badu, bestia geldi zala libre, ta batek du metro bat luze ta bestiak otxenta o hola. Jana, betta. Betta izena da, betta da "carnada".

-Karnata ze...

-Guk jartzen genun beti, ta onana zen, "lombriz".

-Txitxaria?

-Bai. Xixaria “de ría”, e!
-Errekako txitxaria diferentia da?
-Bai! Jendia horrekin joaten da, ta billatzen dutela esaten da, biño hor onena, onena, demostrau, “lombritz”. Xixaria.
-Xixaria.
-Bai.
-Ta non egoten da?
-Hori Hondarbiyan zen pilla bat, Amuten, porejenplo. Eta beste erriyotan ere.

10. Baserriak berritzen, aitarekin

- **Erref:** HON-046/005
- **Iraupena:** 0:02:52. **Hasi:** 00:11:40. **Bukatu:** 00:14:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Arrantzontziko bizimodua eta lanak » Arrantza-orokorra
- Lanbideak » Etxeginak

Laburpena:

<p>Duela 50 urtetik du batela, arrantzara joateko. Aitak ere izan zuen, baina ez beti; kontratista zen, etxeak eta obrak egiten zituen Irunen eta Hondarribian. Lehengo teilatuak nolakoak ziren. Sukalde asko berritu zituzten, su baxua zutenak.</p>

Transkripzioa

-... erriyuan ibiltzen zela beti jendia...

- Ni bai. Asko. Asko. Ni, gustatu nau, badut nik barko bat, faten naiz uain ere, arrantzara, uain gutxi, baiño lehen igandetan beti. Hartu xixaria eta bakar-bakarrrik itsasora juaten nintzen, igual ordu erdi bat kanpora, han eoten nitzan bakar-bakar- bakar-bakarrrik, itsasuan. Arrantzan. Ta hartzen nuen beti.

-Batela beti euki izan dezue?

-Uain dala berrogeita hamar urte o hola hasi nintzen ni batelakin. Lehenotik juten nitzen, lehorretik, biñon gero, uain dela berrogeita hamar urte, o gehixo, berrogeita hamabost urte o hola, gu erosi genun batel bat eta harekin joaten nintzen. Batelari jarri nion fueraborda bat, motorra, japonese bat, hamar zaldikua, ta harekin juten nintzen, puf!

-Orduan zure attak ez zun batelik?

-Euki zuen. Biñon ez zuen. Zertik nere atta zen, esan dizut, kontratista, ta zittun beste problema asko, ta lanak, eta zea, gauzak, eta...

-Nun iten zun lana?

-Irun ta Hondarbiyan. Biño gehiago Hondarbiyan. Beti, iya, Hondarbiyan. Irunen'e bai. Biño normalmente Hondarribiyan.

-Etxiak iten?

-Bai. Eitten zuen etxiak ere bai. Ta geo reforma, milla reforma, zertik orduan baserritan ez zen tetxorik, aleik'e. Gotti beittu ta ikusten zan “los solivos de madera”. Berrogeita hamar zentimetrotik distantziara. Eta gaiñian tarima, egurra. Ta ez zen, hori ez zen tapatua, iñun ere. Dena bistan. Asike gaiñian jendia ibiltzen bazen eitten zan erori zikiña ta dena. Tablak ez ziren matxinbratuak, ziren hola, tope josita, ta hor tartetik itten zen zikiña erori betti. Kuartora're bai. Solibak dire hola diferente, trabeska, ta gero gaiñian tabla josiya. Besteik ezer ez. Gero, gero hasi giñen gu eiten, tetxuk eiten, listoiak josi soliba hoiekeri, listoiak, hola, listoi mehe

batzuek, ta gero ieltsua eman, azpitik. Ta lajatzzen genun tetxuk hola, liso-liso-liso. Milla baseritan. Ta ez zuten sukalderik ere ez. Sua itten zuten lurrian.

-Su bajua?

-Bai. Hemengo baserrian, klaro, guk jarri genittuen baserri pilla batian, sukaldiak. Sukalde, guk esaten genun “cocina económica”.

11. Sukalde motak eta egurra

- **Erref:** HON-046/006
- **Iraupena:** 0:03:51. **Hasi:** 00:14:32. **Bukatu:** 00:18:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura
- Baserria » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua

Laburpena:

<p>Beheko sua nolakoa zen. Ekonomia motak. Egurra nondik ekartzen zuten. Nafarroatik, kamioiarekin. 1934an erosi zuen kamioia, amerikarra. Aita Manuel Larrarte zen. Berarekin hasi zen lanean, 12 urterekin.</p>

Transkripzioa

-Ta nolakua zen beheko su hori; ze zeukan, hola, kate bat?

-Ba, kate lori bat, zintzillik, gantxuakin. Ta gero kati hura jartzen zenuen nahi zenun alturian, zera, jartzeko heltzia, bihian suan. Su haundiya bazen, itten zen gora altza ta su txikiya bazen, itten zen baja beheara.

-Horrek bazun izenik, kati horrek? Laratza...

-Bai, izango zuen, pero ez naiz oroitzen.

-Orduan hauspuakin ta...

-Hauspua! Hauspua zen alde guztitan. Kozina ekonomikak, bazen kozina ekonomika bat izena zuena “puerta de leña”. Gero erakutsiko dizut, goian. Du beste kozina ekonomika normalmente botatzen zaio sua, goian ditu arrandelak, kendu, han bota egurra. Ta berriz jarri arrandelak. Erraza da, burni, su-burniyakin, ra-ra-ra, erraza da oso. Biñon gero etorri zen beste bat moderna, modernagua, sukaldia, aurrian du ate txiki bat. Egurra goitik sartzen, heltzia kendu, ta goitik sartzen ibilli gabe, atia ireki ta handik sartzen zen egurra. Ta gero berriz itxi ta ya esta. Goian hala da. Puerta leña.

-Ta lehen aterik ez zen orduan...

-Ez. Lehenoz ez. Gaiñetik bakarra. Bai. Gaiñetik bakarra sartzen zan eura.

-Ta ze egur erabiltzen zenuten?

-Zernahi. Balio zuen dena. Guk itxian gastatzen genun asko “de construcción”. Tabloiak hautsita o tablak hautsita, [zelak eta hau], menditik ere ekartzen nuen, tarteka, kamionakin juanda, piñua edo hola. Biño hemen piñua asko erretzen zen. Orduan mendiyan ziren piñoak pilla bat, mendiyan. Ta eoten ziren entresaka, itten zuten tartian atera, piñua, ta ekartzen zen panaderitara, sua iteko ere bai, ta gero Nafarroatik etortzen zan egurra asko honea. Nafarroatik etortzen zen, zertik hor zen “el tren Txikito”. Tren bat. Irundik “hasta Elizondo”. Ta hor zan egurra, puf! Eta kargatzen zuten han bagoiak, etortzen zan, horrara, “Avenida Francia”n, hor zen estaziyua “del tren Txikito” horrena. Ta hortikan guk kamionakin hartzen genuen egur hori ta ematen genuen segun zein karbonerontzako zan, o zein panaderikotz zan, handik hartu ta ematen genuen. Klaro, guk kobratzen genun “el porte”, eta hola.

-Zuek kamioia bazenuten, etxekua?
 -Bai.
 -Attana?
 -Attana, bai. Attak, nere attak erosi zuen en el año treinta y cuatro o hola, kamioi bat. Chevrolet, amerikano, bi milla kilo ibiltzen zittuen harek. Ta gero erosi nun beste bat, beste Ford bat, ere amerikano ere bai. Ford txikiya, txikiyagua, Forda zen lau milla kilo o hola ibiltzen zuen Fordak. Ta bestiak bi milla kilo. Biño [...] attak zuen, igeltserua zen, e! Beretzako zuen kamiona, bazittuan hamar langille, hamabi o hola.
 -Bere kargu hamar langille?
 -Bai. El año treinta y cinco. Treinta y cuatro.
 -Nola zun izena zure attak? Zure attak, izena?
 -Manuel Larrarte. Manuel Larrarte Sorondo.
 -Ta zu berarekin hasi ziñen?
 -Igeltsero? Bai. Bai.
 -Zenbat urtekin hasi ziñen?
 -Hamabi urtekin.

12. La Sallen eskolan, Irunen

- **Erref:** HON-046/007
- **Iraupena:** 0:03:18. **Hasi:** 00:18:23. **Bukatu:** 00:21:41
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Fraideak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Zigorak

Laburpena:

<p>La Sallen ibili zen eskolan, Irunen. Gutxi joaten ziren Hondarribitik, tranbian. Hamabi urterekin ez zuen joaten jarraitu nahi, eta lanean hasi zen. Arbola ureztatzen jartzen zuen fraide batek, eta bera gustura. Zigorak.</p>

Transkripzioa

-[...] ni eskolan ibiltzen nitzan, Irunen, e! Kolegio La Sallen. Hondarribitik joaten giñen bi o hiru bakarrik.
 -Nola joaten ziñen?
 -Tranbian. Zen tranbia Hodarrabitik Irunea, tranbe bat. Han, tranbian joaten giñen.
 -Han ermanuak?
 -Bai. [Hermanos de] babero txuri hoiek, hoiek ziren, onak, maisu onak ziren, fuerte. Biño ni hamabi urtetan ya ez nuen nahi eskola Joan. Ez nuen nahi. Ta ez, ta ez, ta attak “baiño, jo, oaindik gaztia yaiz!” Ta ez dakit zer, ta “segi beste pixka bat gehio, eskolan” ta ez dakit zer, ta “ez, ez dut nahi joan” ta “ez dut nahi” ta ez, ta ez, ta ez ... Ta azkenian eskolan ere ez nuen eitten gauza asko, maisuak deitzen zien ta “Fermin!” “Zer da?” “Zertik ez duzu itten?” ta koño, “ez dut nahi ein” ez dakit zer, ta jo, “Bueno, nahi duzu /nahizu/ jun arbolak...”, han aldatzen ttuzten, eskolan, patiyuan ta hola, arbolak, “nahi duzu /nahizu/ jun arbolak regatzera?” ta “Bai, bai, bai, bai, bai, bai, bai, bai!” Listo. Eskolatik alde ittetik. Ta “han duzu regadera, zeran azpiyan” banakiyen non zen, han, zeran, komunaken onduan, “hartu regadera, itturiya badakizu non den, bete, eta arbolari bota bueltan denakeri biña regadera ura”. Pues eoten nitzan arratsalde guziyan ura botzen arbolakeri, “más contento que pancho”, bai. Eskola ez joatetik. Eskolan ez eoteatik.

-Ta kastigatu-ta eiten zuten?
 -Bai, asko. Bu! Asko.
 -Ze izaten zen kastigua?
 -Joe! Ematen zuten igual a kopiar, eitten bazenun letra txarra, gaixki, letra bat, “un escrito de lo que sea”, eitten bazenun gaixki, beidatzen zuen, ta koño, “Esta palabra, “la montaña””, ipiñi duzu “eme, muy feo. La ene también. Cien veces montaña.” Ein bihar nuen, zerin, blokin hartu, ehun bider “montaña”, “montaña”, “montaña”, “montaña”, “montaña”... [...], ta ematen nion ta “bueno, vale.” Ta hura kastigo. Ta gero, eskolan, denak itxera ta ez banakin leziyuak jakin, “hoy te vas a quedar a estudiar”. Denak etxera ta los, “el pelotón de los torpes”, “yo el primero”, han, “a estudiar lecciones”. Bi orduan, igual. Bestek bost terditan itxera ta ni zazpi terditan. Benga, leziyok hartu ta benga, ta benga, ta benga...
 -Ta kastigatzen zuten, belauniko jarrita ta...
 -Ez, ez, ez. Hori ez. Hori ez zen.
 -Ta kaskarrekoak eman ere ez?
 -Orduak han eduki bai. Eta esaten dizut, “a repetir cien veces la palabra montaña, o el tren, o la casa o lo que sea”. Ehun aldiz eskribitzera.
 -Erdaraz ikasten zenuten? Ikasi, erdaraz?
 -Bai. Bai. Bai. Orduan euskara... Bazakiten haiek euskeraz, biño beti, klaro, jende asko zen ez zakittenak erdera, euskeraz. Beti erderaz.

13. Eskola eta umetako jolasak

- **Erref:** HON-046/008
- **Iraupena:** 0:03:13. **Hasi:** 00:21:41. **Bukatu:** 00:24:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

<p>La Sallera joan aurretik, Hondarribian ibili zen maistra batekin, portuan. Neskak eta mutilak aparte, baita jolasteko ere. Baloi gutxi zeuden. Trapu zaharrekin pilotak egiten.</p>

Transkripzioa

-Ta zu, aurretik, La Sallen ibili aurretik, ez zinen ibili Hondarribian eskolan, umetan?
 - Bai. Ibili nitzen. Ibili nitzen maestra batekin, urte batzutan. Nituela zazpi urte o zortzi urte o hola. Zertik gero ibili nitzen bost urtian Irunen. Hamabi urte arte.
 -Maestra horrek ze ematen zun, eskola partikularra ala...
 -Bai, bai. Partikularra ematen zuen.
 -Bere etxian?
 -Ez, zuen alkilatua lokal bat. Ta jendia juaten zan, baserritatik etortzen zan jendia asko. Zan hori moja bat, han, izan zen mojan kolegiyotan, juan zen moja, ta gero ez dakit zerta etorri zen bueltan, ta hola, eta bazakiyen bastante, eta in zen, jarri zun eskola.
 -Nola zun izena maistra horrek?
 -...
 -Ta ze tokitan zen lokal hori?
 -Portun. “En la calle San Pedro”.
 -Ta neskak eta mutillak elkarrekin?

-Bai, bai. Bueno, neskari ez zen orduan, gurekin.
 -Ez?
 -Ez. Mutillak bakarrik. Neskari ez zen aleik'e. Ordun zan "chicos con chicos y chicas con chicas".
 -Aparte?
 -Bai.
 -Jolasteko ere aparte, ala jolasak elkarrekin?
 -Baita're, baita're, baita're, baita're. Neskak neskeakin ta mutillak mutillekin. Zan...
 -Tan jolasak diferentia?
 -Bai, klaro. Guk, guria zan "más salvaje". Guria zan, zera, al potu-potua, ostiko jo ta potua bota ta bat joan behar zuen billa, ta bestiak eskapo gordetzen ziren, ta gero denak "uno a uno" billatzera, hala ibilli behar zuen, ta neskak ibiltzen ziren al kuku, hola jarri ta beste... soka saltuan, ta beste, beste jokua zen.
 -Zuek baloiakin?
 -Gu baloiakin gehio.
 -Ba ziren baloiak lehen?
 -Gutxi. Nik banuen bat. Biñon baloiak gutxi ziren. Gutxi! Joe! Oso gutxi.
 -Zuek ibiltzen ziñeten iten, baloiak iten edo...
 -Onbre, baita're! Trapo zaharrak amari kendu ta hartzen genuen ta itten genuen pelota bat. Hari atera tirak, egin pelotak, ta gero amari kentzen nion nik holako orratz haundi bat, soka mehe bat pasa, listaiya izena zuen horrek, sokak, listariya. Hura pasa ta josi, hola, pelota bat. Ta geo berriz gaintik beste illera, benga, ta benga, ta benga, ta benga, beste pillota haundiyagoa, hola, berriz josi dena, orratzakin. Ta geo berriz, benga, gehiyo, ta gehiyo, ta geldittuko [...] hola, pillota bat. Hua josi, fuerte, fuerte, ta harekin ibiltzen giñen baloika. Ondo!

14. Bere baloiaren historia

- **Erref:** HON-046/009
- **Iraupena:** 0:02:26. **Hasi:** 00:24:54. **Bukatu:** 00:27:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ondasunen galera

Laburpena:

<p>Bere baloiaren historia. Milizianoek kamioia kendu zieten, gerra garaian. Erreketeak sartu zirenean, kamioia berreskuratu zuten, eta bertan zegoen baloia.</p>

Transkripzioa

-Zure baloia zuk indakua zen?
 -Nere baloia zun istori bat. Nere baloia zen, guri, gero etorri zen, "el año treinta y seis, la guerra", bakizu etorri zela gerra bat, ez?
 -Bai, bai, bai.
 -Bueno. Ta guri kendu ziguten los... eon, los...
 -Frankistak? Ez...
 -Gerran, hemen zen, hemen, "los rojos" y "los blancos" ziren. Hala deitzen zen. Eta kendu ziguten guri kamiona. "Requisau".
 -Republikanoak ala gero?
 -Lehenogokuak. Franco ta etorri biño lehen. Los blancos etorri biño lehen.

-Bai. Republikanuak.

-Los rojos. Guk esaten genun los rojos. Bueno. Gorriyak. Kendu ziguten kamiona, guri. Eta klaro, ibiltzen zien eudek, "milicianos"! Esan nahi nuen. "Milicianos" zien, eskopetak ere dena in zuten kendu, hemen. Ehiztari denakeri kendu eskopeta. "Requisau". Kamionak, nere atta, Hondarbiyan zien kamioi bat o bi o hola zien, ta bi kamionak ere fuera, "requisau". Eta hoiek ibiltzen ziren eskopetakin, "los milicianos", kamionan gaiñian eskopetakin danak Hondarbiyari bueltaka, bueltaka, ta ibilli zuten kamiona zortzi o hamar egunian o hamabost egunian o eztakit zenbat, hola, gutxi gorabehera, ta gero etorri ziren "los requetés" ta hoiek, "los de la derecha", sartu ziren Hondarrabiyan ta gero Irunen ta hola. Ta klaro, lajatu zuten kamionak "abandonau" ta "los milicianos" hoiek in zuten denak eskapo, "por el frente", aurrea, Bilbao aldera joan ziren. Eta kamionan gaiñian azaldu zen baloi bat, milizianon batek han hartua, nonbaittik eta han zuena, o ez dakit zer izango zen, ta hura, baloi hura hartu nuen nik gero, zertik kamiona ekarri genuen etxera. Ta baloi hura nuen nik horregatik. Ta baloia ez zen asko. Gutxi.

15. Kanoikadak eta metraila

- **Erref:** HON-046/010
- **Iraupena:** 0:02:50. **Hasi:** 00:27:20. **Bukatu:** 00:30:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

<p>Gerra hasi zenean, herrian geratu ziren. Portura joan ziren, beraien auzoa arriskutsua zelako; kanoikadak botatzen zituzten. Metraila etxe barruraino sartu zitzairen. Aireplanoek bonbak botatzen zituzten.</p>

Transkripzioa

-Orduan, gerra hasi zenian zuek ez ziñeten fan kanpora?

-Ez. Gu ibilli giñen hor bertan. Gure barriyotik joan giñen portura. Zertik portun attak zuen beste itxe bat, han, beria, alkilata zen, biño hango itxequak joan ziren Frantzira eskapo. Ta itxia zen hutsa. Eta attak bazuen giltza, etxekua, ta klaro, iñor'e portuan, ez zen iñor portuan, denak eskapo Frantzira joan ziren, ta baserritarrek itxetan, bakotxa bere ta atia itxiyakin, beldurrik eta hola, ta gu, gabaz, juaten giñen arratsaldian hara, lotara, beste itxera, biño gure barriyotik aterata, biño ez giñen kanpora, Frantzira joan. Eon giñen hemen.

-Zuen barriyua peligrasua zen?

-Bai, zergatik tiratzen ttuzten San Martzialdik kaiñoaik. Guadalupera.

Zeatik Guadalupen zen soldaduak. "Había un fuerte" hor.

-Bai, fuertia, bai.

-Bai. Bueno. Pues handik, San Martzialtik, gorriyak, botatzen zuten kaiñoakin, "cañones", horkukeri. "O no, los blancos", kaiñoiak, bazekiten hor ziela, zerak, "milicianos", gorriyak, " los rojos", ta kaiñoiak botatzen zuten hara. Haiek botatzen zuten kaiñoiak honara, ta gu beldurra, nola zen han hori, bihian, parian, hor, egunen batian etorko zala kaiñoian bat gure, zertik, gure itxe ondotara, o lehertu, lehertzen ziren, kaiñoiak, hor, aidin bota ta ez ziela alleatzen, igual, hara. Bide erdiyan erortzen zen ta bua! Ta kriston zulua iten zuten, lurrian.

-Zuk ikusi zenun hori?

-Bai, bai, bai.
 -Bonban...
 -Zoluak bai. Ta metraillak. Guk bagenun etxian, armaio luna bat, txehetua, eskiñeko kristala, leihotik sartu metrailla, han kaiñoi bat lehertu atzeko zelaian, nonbatte botako zuten hemendik o handik, eta hor, bide erdiyan erori, bua! Ta leihotik sartu, metrailla, ta armaio luna, jo izkiña ta armaio luna txehetu ta lehertzen ziren.
 -Bildurrik pasa zenuten?
 -Ez asko, biñon bai. Zertik gero etortzen ziren aeroplanuak ere bai, ta botatzen zittuzten bonba txiki batzuek, hor, botatzen zittuzten. Porejenplo eskola batian o kalia o zera bat, garaje haundi batian, o zera, trabietan bertan, ez ibiltzeko tranbiak ta hola, aeroplanotik botatzen zuten bonbak, bonba txikiyak ziren, biñon bakizu, orduan nahiko ziren zolua iteko kamiyuan.
 -Orduan gerra garaian eskolarik eta ez zen izango?
 -Ez. Deus'e. Dena parata zan. Ez zan eskolik. Ez zan eskolik.

16. Gerra hasi zenean, jan falta

- **Erref:** HON-046/011
- **Iraupena:** 0:02:55. **Hasi:** 00:30:10. **Bukatu:** 00:33:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina
- Politika » Jarrera politikoak » Erreketeak

Laburpena:

<p>Gerra hasi zenean, janik ez zen. Anaia zaharrena Loiolan zegoen soldadu, baina gorriekin joan beharrean bestaldera pasatu zen, erreketeen aldera. Hark eramaten zien janaria: esnea, irina... Ogi falta.</p>

Transkripzioa

-Eta problemarik bai, jana ta lortzeko?
 -Ez zen janarik. Ez zen janarik deus ere. Nere anaiak, zaharranak, zittuen hogeita bi urte orduan. Ta claro, hura zen lehenbixikua hemen, gorriyak, zergatik nere anaia zen, tokatzen zion jutia “a la mili”, ta zen Loiolan, gorriyak zen hor. Ta klaro, gorriyak alde in zutenian hemendik nere anaiak ez zuen juan nahi gorriyak hara. Bazakiyen hemen ziela bestiak, “los blancos”, zera, Franco ta kuadrilla, reketiak eta hoiek hemen ziren, ta nere anaia hara juan biharrian eurekin, in zen honea etorri. Pasa zun frentia, hitz einta, zeatik nere Anaya eon zan “vestido de”, jantzi zan “de requeté”. Ordun zen reketia hemen asko, eta horrek ekartzen zigun jana, denatatik. Dendak ziren atia denak hautsita, sakeatua denak, biño beti eoten zen zerbait jateko, lata o hau o hori, eta juten zan'e bai baserritara, eta hango gizona ezagunak eta hola, eta esaten, bueno, behiak bazittuen, etxian, ta esaten, bueno, gu txikiyak, nik zortzi urte nittuen orduan, ta Mertxek izango zittuen sei edo hola, eta beste anaiak ere gaztiak ziren, ta behiakeri esnia, ta igual ematen zioten bi botila esne o, orduan baziren botilla haundi batzuek, pitxer erdiko botillak ziren, izena zuten, bi litro ta gehio bazuten botillak; ekartzen zuen esnia horrek, anaia horrek, hor barrena ibiltzen zen, zertik ibiltzen zen “vestido de requeté”, ta bazuten, bazuen kotxiak eta dena baziren orduan, denak zien herrikuak, biñon denak ziren rekisatuak... Ta ekartzen zun esnia, ekartzen zuen iriña, talua

itteko, arto iriña, taluak eiteko, ta itten genun, amak itten zuen taluak, ta esnia, eta gero zerbaitte, txerriya hilla o txokorra hiltzen dutela, jateko, baserriyan, handik ematen zioten puska bat, eta hola. Jateko sortzen genun hola, biño ez, nahi genuna ez. Lata asko jaten zen, lata asko zen, atun lata zen asko.

-Ahal zen bezela, orduan.

-Bai. Ahal zen bezela.

-Ogiya ere bai, ogiya ez zen egiten zertik ez zen iriñarik eta ez zen, ez zen posible! Ta ogiya ekartzen zuen, pues igual panadero batek itten zion hamar ogi, eta handik ogi bat, militariak iten zuten ogiya eudentzako, handik ere atetzen zuen txusko bat o beste, ta ekartzen zuen etxea, biñon nahi genunik, jana, ez. Orduan jana triste zan.

17. Erreketeak eta falangistak

- **Erref:** HON-046/012
- **Iraupena:** 0:02:26. **Hasi:** 00:33:05. **Bukatu:** 00:35:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Falangistak
- Politika » Jarrera politikoak » Erreketeak

Laburpena:

<p>Aita karlista zen, baina ez zuten biltzeko tokirik. Gerra ondoan falangisten zentroa ireki zuten. Mutikotan "pelayo" moduan desfilatzen ibili zen, txapel gorriarekin eta egurrezko eskopetekin. Falangistek beraien taldea zuten.</p>

Transkripzioa

-Zure aitta politikan ibili zen? Bazen edo karlista edo nazionalista...
-Bai, bazen, tiratzen zuen, nere attak, ziren, karlistak ziren hoiek. Karlista hemen asko zen. Portun'e bai. Portun zen karlista asko. Asko.
-Ta bazen Hondarbian "Círculo Carlista"? Toki bat karlistak biltzekua?
-Ez. Ez. Hemen eendu zen gero, gerra onduan, batzuk ziren falangistas. Haiek ziren Mirentxuko, Mirentxu da gu uain nola eendu gean, elizan ondu hortan, hor, Irun alderago, hor zan eskola bat, eta zine eta ez dakit zer, ta han juntatutzen zien falangista denak. Eta Miramarren, beste txalet haundi bat zen hor, beste aldian, haren, horretik hurbil, bertan, Miramarren sartzen ziren denak reketiak. Ta gu juaten giñen mutil kozkorretan, esaten zuten "los pelayos", reketes jantzita, hara, ta itten genun desfilia ta dena itten genun guk, igual berrogeita hamar mutiko txiki, denak txapel gorriya, kamisa kaki, galtza kaki, eta eitten genun eskopeta genittuen egurrazkuak, ta desfilia, de rekete jantzita, ta bestik, falangistak, jantzitzen ziren de falangista, opuestos totalmente.
-"Flechas"?
-Bai, fletxak hemen.
-"Flechas" y "pelayos"?
-[...] fletxak, falangistak fletxakin, ta gu juaten giñen igandero-igandero hamabitako mezara desfilando. Denak jantzita, desfilando. Elizara. Igandero-igandero hamabitako mezara. Konpañia osoa. Etortzen zan un sarjento o un halako bat, de ley, eta sarjentu horrekin gu joaten "venga, a la izquierda, a la derecha" ta harek gidatzen zigun ta elizara joaten giñen. Meza entzun, ta berriz, desfilando, berriz Miramarrea gu, ta falangistak ere bere lekura, aparte.
-Ta hori gerra ondoren?
-Gerra ondoren.

18. Irun sutan ikusi zuen, etxetik

- **Erref:** HON-046/014
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 00:35:57. **Bukatu:** 00:37:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Gerratik itzulera

Laburpena:

<p>Bost urte egin zituen La Sallen, gerra ondoan. Irun kiskalita zegoen. Etxetik ikusten zuten sua. Berria egin zuten dena. Tranbiak geratu egin ziren. Amuteko zubia bota egin zuten, dinamitaz.</p>

Transkripzioa

-Bost urte ein nittuen nik La Sallen. Pixka bat gerotxo hasiko nitzen La Sallen. Pixka bat gerotxo. Biñon Irun dena zan kiskaldua, orduan. "Paseo Colón" ez zan etxe bat tente. Gorriyak, martxan, ein zuten itxe deneki sua eman. Nik ikusi dut "Paseo Colón" dena sutan. Dena. Buru batetik bestera arte, dena. Dena kiskaldu zen. Dena.
-Zuk ikusi zenun hori?
-Bai. Gabaz. Gabaz, gure itxetik, beiratu Irun aldea ta bua! Dana sutan, egunetan eon zan, etxe danak erre zien ta erori zien, betti. Gero dena in zen berriya berriz.
-Ta juan ziñen ikustera? Nola zeon eroria?

-Ez. Ez. Keba. Ez giñen, ezin leiken joan, zergatik tranbiak, baziren, biñon ez zuten funtzionatzen, zertik ziren postiak, argitako postiak denak botata. Amuten da zubiya, pasatzeko erriyua, ta hori, zubi horri're in zioten sartu dinamita ta dena bolatu in zuten. Endarlatzako zubiya're, ein zuten dena sartu dinamita ta dena bolatu, kendu ya, apurtu in zuten, dena txikitu. Zubi denak ziren ausita, denak.

-Ordun ezin zen fan, hara.

-Ezin zen. Ez kotxetan, ta ez zen ezer, juteko. Kotxeik ez zien ibiltzen.

-Orduan pasako zen denbora zu La Sallera fan aurretik edo hori dena arreglatu bitarte...

-Bai. Bai, klaro in zuten zubiya segituan, pasua, tranbiak hasi ziren martxan, ta orduan ni jua nintzen Irunera, La Sallera. Ta juten nitzan eunero tranbian. Baiño berandutxuo.

19. Hondarribiko zinema aretoak; orduko pelikulak

- **Erref:** HON-046/017
- **Iraupena:** 0:03:22. **Hasi:** 00:38:20. **Bukatu:** 00:41:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Zinema

Laburpena:

<p>Zinema aretorik ez zegoen umea zelarik, baina apaizek ematen zituzten pelikulak, igande arratsaldetan. Gero bi jarri zituzten: Marina eta Mirentxu. Zentsura. Debalde joaten ziren, aretoa aitarena zelako. Prezioa. Charlot eta Tarzan.</p>

Transkripzioa

-Zinerik bazen?

-Ez. Ordun bazen hor zera bat, apaizak zittuzten, lokal bat, ta han ematen zuten zine, [...] izena zuen horrek. Ta hoi zen, apaiz batek zuen hori, eta harek ematen zuen, ematen zuen, itten zine, igandetan, arratsaldetan, eitten zuen zine bakarra. Ta gero, falangistak eendu zien leku hortan, hor jarri zuten, zine bat ein zuten, zeatik zen edifizio haundi bat, hori. Hori zen kasinua o hola, uste dut zela, lehena. Eta hor ein zuten zine bat. Eta gero, ein zuten beste gure itxe batian, attan itxe batian, horko portun, ein zuten barrena dena hustu, itxe haundiya zen, barrena dena hustu, ta ein zuten tribuna, bueno, zera, sillak jartzeko ta dena, hor beste zine bat. Gero eendu ziren bi zine.

-Nola zuen izena zine horrek?

-“Salón cine Marina”.

-Ta bestiak?

-Mirentxu.

-Mirentxu?

-Bai. Biño guriak izena zuen “Salón cine Marina”.

-Ta ze izaten zen zinia, igandetan?

-Bai. Igandetan ta lanbat arratsetan. Igandetan. Launbatero orduan lan eitten zen, egun guztiyan.

-Ta zentsurarik izaten zen? Pelikula batzuk ezin bota?

-A, bai! Bo! Terrible! Pixka bat berdía bazen, “y cortes”! Eta hori, etortzen zen “la esto de la religión” ta ikusten zuten ta bu! “Imposible de hechar” ta galezi ta. Pixkat berdía bazen, jode! “Por una tontería”, klaro. Gaurko pelikulak ikusiko baluteke holako, orduan, bueno!

-Eta ez zuten uzten sartzen, baldin bazen hola, pixkat, e...
-Gaztiakeri?
-Bai, gaztiakeri.
-Bai. Jartzen zuen, han bertan, sarreran, “película tal y cual, no apto para menores”.
-Ta zu juaten ziñen zinera?
-Bueno, ni jartzen nitzen, ni ordun nuen debalde, zine, zertik nere attana nola zen edifizio dena, pues guk genun ya kontratua iña ya nagusiakin, familiyak libre genuen. Ta ni juaten nitzen, barrenera, ta no pasa nada.
-Ta, bestela, zenbat baliyo zun, badakizu?
-Gutxi.
-Gutxi?
-Klaro! Orduan, hiru pezeta o.
-Ta oroitzen zea ze pelikula ikusi zenitun?
-Orduan Txarlot, asko. Charles Chaplin. Txarlotena, bueno! Ta bestia tarzan. Tarzan asko ikusten zan orduan. Polita zen tarzan.
-Ta oesteko pelikulak ere bai?
-Bai! Honbre! “Los hermanos Marx en el oeste”. Oain ez naiz oroitzen izenak, baiñon, oeste asko. Trena...

20. Zinema aretora neska-lagunarekin

- **Erref:** HON-046/020
- **Iraupena:** 0:01:43. **Hasi:** 00:43:10. **Bukatu:** 00:44:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Zinema

Laburpena:

<p>Pelikulak jartzen Julian izeneko bat ibiltzen zen. Aurelio donostiarra zen zinemako arduraduna. 17 bat urte zituen ireki zituenean. 19 urterekin andregaiarekin joaten zen zinemara.</p>

Transkripzioa

-Pelikula botatzen ibiltzen zan, izena zuen Julian. Hori zen “sobrino del”, abizena, esplotatzen zegoena, zine, zine esplotatzen zeguan Aurelio. Donostiarra. Horrek zeukan taller bat “de calefacción” montatzen zeban. Ta horrek in zun hartu zine hori “pa explotar” ta bere hilloba bat etortzen zen Julian izena zegoena, zan operador, ta botatzen zuen pelikula, zinen.

-Ta pelikulak nundik ekartzen zian ta badakizu?

-Hok ekartzen zuten seguramente Donostitik, beste zea horko zinetik, Donostiko zinekin zuten kontaktua iña, ta...

-Orduan han botatzen zien pelikulak, gero Hondarribian ere bai?

-Bai. Hortik ekartzen zuen, Donostitik ekarri, ta gero hemen botatzen zuten bi-hiru egunian, ta gero hemendik emango zuten Irunera, o emango zuten “a Lesaka” o, bai.

-Ta zine hori jarri zutenian zuk zenbat urte zenitun?

-Nik, hori, zine jarri zenian? Joe, gutxi, joe... hamazazpi urte o... Zertik gero juaten nitzen andregaiakin horrara, zinera, zetik nik banuen hemeretzi urtetan andregaia ya. Uaingo andre hau.

-Bai.

-Hemeretzi urtekin. Ta juaten giñen biyek zinera.

-Nun ezautu zenun andregaia?

-Hau, Hondarrabiyan. Esan zattut etorri zela fabrikara...

21. Kontserba lantegiak

- **Erref:** HON-046/021
- **Iraupena:** 0:01:59. **Hasi:** 00:44:53. **Bukatu:** 00:46:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Lehorreko lanak » Arrain fabrikak

Laburpena:

<p>Andregaiaren familia Ondarroako zen, eta kontserba lantegia zuen Hondarribian. Bi lantegi zeuden: Ruiz eta Manterola. Etxean ere egiten zituen kontserbak jendeak. Italiara saltzen zuten asko. Antxoa eta atuna. Prezioak.</p>

Transkripzioa

-Ta esan diazu fabrika hori, eskabetxeria, Hondarribian bi zeudela.

-Bai. Ruiz eta bestia Manterola. Gero itten zen konserba asko Hondarrabiyan “en los bajos”, itxian bajotan ere bai.

-Salmueran?

-Bai. Barrikatan-ta salmueran jarri, gatzatan, antxua, ta gero itten zan, hori nahasitzen zanian, antxua, normalmente, oso-osorik o leike ere, itten zuten burua kendu're bai, antxuari, salatzeko. Burua kendu ta tripak kenduta. Ta hori, burua hori botatzen zuten, baserritarrek ematen zuten, zelairako ona da. Eta bestia, gatzetan gatzittu ta hori saltzen zen asko “a Italia”. Ta han itten zuten horrekin “filetes de anchoas”, ta filetiak, pillak bat.

-Fabrika hoietan, eskabetxerietan, ze iten zuten, antxoa ta atuna ere bai?

-Atuna're bai. Baiño antxoa gehiago. Zertik orduan antxoa zen nahi hainbeste. Nahi hainbeste antxo. Nahi hainbeste. Ez zen saltzen, askotan, ekarri arraia ta ez zen... zelaira botzen zuten. Baiño antxo Haundiya, ederra, e! Ez zen saltzen. Ta baliyo, pagatzen zuten... Uain kilua pagatzen dute hiru euro. Hiru euro, e! “Que son quinientas pelas”. Ta orduan

hemezortzi kilok, potua, zen neurri bat, hemezortzi kilok baliyo zuen zortzi pezeta. "Dieciocho kilos", e, potua, zortzi pezeta. Zazpi, zortzi, hor ibiltzen zen. Sei're bai. Hamabi ere bai, klaro.

22. Kontserba lantegiak II

- **Erref:** HON-046/022
- **Iraupena:** 0:02:19. **Hasi:** 00:46:52. **Bukatu:** 00:49:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Lehorreko lanak » Arrain fabrikak

Laburpena:

<p>Antxoa garaian emakume asko ibiltzen zen kontserba lantegian. Burua kendu, eta barrikatan jarri, gatzarekin. Pisua jartzen zioten gainean. "Muera". Atuna nola prestatzen zuten. Ramon y Carranza enpresa.</p>

Transkripzioa

-Ta hor, fabrika hoyetan, antxua garaian, ibiliko zan jende asko lanean...
-Bo! Pilla bat.
-Emakumiak?
-Bai. Iya dena. Gizona bat o beste bazen, biñon iya dena andria. Andria.
-Ze iten zuten, burua kendu...
-Burua kendu ta "empacar". "Empacar" badakizu zer den, ez? Gero barrikan jarri denak, denak buruz honara, esan nahi dut, atze aldia hara, ta bestiak dena itten zuten enpakatu, dena ondo. Eta jarri illera bat eta gatza bota; jarri beste illera bat ta gatza bota. Ta gero itten zuten, barrikak zuen tapa bat redondua, biñon, sartzen zen barrure. Ta jartzen zuten gero harriyakin pisua, gaiñian, istutzeko.
-[...]?
-Bai. Ta horrek irauten zuen ba, ba, hillabetetan ta zea, gero muera, likidua zen, botatzen zen ura, ta itten zen muera. Muera horrek idukitzen zuen antxua urtetan, ez zen galtzen. Usai ona botatzen du, gaiñea.
-Bai?
-Ta gero hori ematen zuten asko, esan tzut, Italiara, hemendik.
-Eta atuna? Atuna ere bai?
-Atuna saltzen zen hemen asko. Baiñon ematen zuten tanbien, bai, kanpora, nonbaitte.
-Nola iten zuten atuna, oliyotan?
-Atuna itten zuten, burua ta tripak kendu, ta gero baziren, sobre todo hemen etorri zen empresa bat, "Ramón y Carranza", hoiek ziren, zuten en, Zeutan o hor zuten fabrika haundi bat. Handik etorri, harek alkilatu zuen fabrika hau. Horrek itten zuen pillo gogorra, ta horrek bialtzen zuen dena kanpora, atuna einda, ya bukatua, latatan, e! Biñon tonelada asko, e! Ask.

23. Bisigua Hendaiara eramaten, ezkutuan

- **Erref:** HON-046/025
- **Iraupena:** 0:04:50. **Hasi:** 00:52:07. **Bukatu:** 00:56:57
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>Bisigua eta atuna. Itsasoan saltzen zuten atuna arrantzaleek. Getaria eta Orioko bisigu dena Donostiara eramaten zuten kamioian, eta berak Hondarribira eramaten zuen. Guardia erosita egoten zen.</p>

Transkripzioa

-Bixigua ematen zen, atuna ere eon zan, tenporada batian, biño atuna saltzen zuten Hondarrabiko arrantzaliak, eurek, itsasuan, saltzen zuten frantsesakeri atuna. Zertik hemen hartzen zen bastante atun, eta Frantziyan baliyo zuen diro gehiogo. Ta hemengo arrantzaliak itten zuten, hartu atuna ta saldu frantsesakeri. Ta gero, bixigua ere hemen bastante hartzen zen, Hondarbiyan, eta Getarin'e bai, Oriyon'e bai, Donostiyan'e bai ta Pasaian ere bai. Bixigua. Asko. Hori dena ematen zuten Frantzira, dena. Miño klaro, kamion batek ekartzen zuen Getaria ta Orioko bixigu denak Donostira. Ni juaten nitzen Donostira, hartzen nuen kamion horrek ekartzen zuena ta gero Donostiyan eta Pasaian hartzen zutena ekartzen zuen beste kamioi batek "al puerto de", Donostiko puertora. Kargatzen nuen Getaria ta Oriokua nere kamionin; Donostikua ta Pasaikua nere kamioian ere bai; ta hoiek denak, ta gero Hondarbiyan zienak denak ere, denak, preparatuta eoten zin, motor bat eoten zen, barko bat, haundi samarra, han, bihian, nola egondu gera, a, gu ez gara egondu han bihian, zure osabakin, han ez gara egondu, kotxin onduan, zure osabak...

-Bai, bai.

-Han zen zera bat, molla bat, barkuak arrimatzeko, uain da kotxian aparkaderua. Bueno.

-Bai, eliza onduan.

-Etortzen zan, ta guardiya zen erosita. Guardiaya hartzen zuten mariñelak, lehenagotik, zera, bixigu nagusiyak, "oye, tú, tengo que cargar dos mil kilos de besugo al barco (o tres mil, según). Y esto qué...", "Va, dos mil pesetas", eskatzen zion guardiyak. "No, hombre, no, dos mil cómo te voy a dar, que no, joe...", "No, no, ¡dos mil pesetas!", "¡que no, coño! El otro día te dí mil y ya que...", "Bueno, bueno, vale". Ta ematen zion milla pezeta. Bale. "Yo estaré ahí, con vosotros, al tanto, por si viene el cabo". "Vale". Zertik kabo bat bazen, ibiltzen zen, klaro, bazekiye "que había algún movimiento", biño ez zuen billatzen. Ni alleatzen nitzen, kamionakin, kargatua, kajatan, etortzen zin, ta barkua hor, jotzen nitzan ondoa, hasten giñen deskargan, kamionetik barkora. Jartzen giñen denak "en fila", aiba, ta, ta, ta... Guardiaya gure onduan, ta, ta, ta, ta... Ta handik puska batera guardiyak esaten zuen: "¡Eh, cuidau, cuidau!, ¡que viene el cabo!, ¡que viene el cabo!". "Vale. ¡Tranquilo!". Kamionetik barkora bota beharrian, kabua heldu zela, hasitzen giñen barkotik kamionea atetzen. Aldrebes. Tortzen zen kabua, "Que hay, buenas noches, que, ¿mucho pesca?", "Sí, bastante...". Ta benga, kajak, kanpora, kamionera, "Sí, hemos cogido...", arrantzaliak esaten zion, "Sí, hemos cogido, no sé, dos mil kilos o así...", kamiona kargatzen. Guardiaya han, ta kabua han. "Bueno, buenas noches, ¡eh!", agur. Juaten zen kabua, ta guardiya berekin. Gu begira, atzetik, eta klaro, uaintxe kaboa mollara alletzen zenian, saludatzen zion, klaro, zerak, guardiyak, "al cabo", kabua joaten zan ronda ittera, porai, Amute aldera, [...] juaten zien atzetik bijilatzen, aber porsikaso bueltatzen zen, edo hola. Hura alde itten zuenian, berriz'e hartu kamionetik, berriz bixigua barkora. "Y venga", pon, pon, pon, pon... hustutzen genuen kamiona, ta ni arrut! Eta bixiguan kabua etortzian, deskargando, barkotik. Ta harek alde ittian

kamionetikan bixigu botzen, benga, benga... Ya bukatzen zenian motorra martxa eman, ni kamionakin arrut, ta gero barkua're arrut, bixiguz kargatua.

-Nora eramaten zuten?

-Hori, Hendaia.

-Hendaia?

-Hendaian hori kargatu ta hori eramango zuten, bufi!, San Juan de Luz, Baiona, Burdeos arte, igual.

24. Kontrabandoko angulak

- **Erref:** HON-046/027
- **Iraupena:** 0:03:33. **Hasi:** 00:57:49. **Bukatu:** 01:01:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>Kontrabandoa. Angula ekartzen zuten, batelarekin, eta xaietan gordetzen zuten. Kamioiarekin joaten zen bera. Karga etxera eramane zuten behin; angula jana egin zuten. Donostiara eramane zuten karga beste kamioi batek.</p>

Transkripzioa

-Hondarbiyan beti izan da kontrabandoa, ez?

-Bai. Beti. Beti. Angulakin ere, kriston, handik ekartzen ta, Frantzitik ekartzen genuen pilla osua, pilla osua, e! Angula, Frantzitik.

-Nola ekartzen zenuten?

-Batelakin. Ekartzen zuten batelakin ta sartzen zuten igual garaje batian, baten, nagusi baten garaje batian, igual, milla kilo angula. Zakotan denak etortzen dire, zako ttiki batzuek, zertik pisu haundiya jartzen bada itten da lehertu dena, istotu dena, ondatu. Ba zako batian, igual, bost kilo o, bakotxak, o hamar, gehio ez. Eta igande asko, batzutan, igual deitzen ziguten guri telefonotik, angulan nagusiyak. "Hi, Fermin!", "Zer?" ta "Etorri aguro, aguro etorri!", "Nora?" nik banekiyen angula zala, "nora?" ta "Portuko eliz ondora, hor, xaian", xaia da garajia, xaia esaten da; arrantzaliak esaten dute xaia. "Xaia, hau, zera, Sorondon xaia", hor eliz onduan bertan. "Etortu. Gu hemen gaituk eta etorri". Igande arratsaldian. Juan kamionakin, jarri ipurdizka garajera, ta kargatu kamiona, ta nik esaten nion: "Nora eaman behar da?" "Nahi duken tokira! Fuera! Fuera! Fuera! Alde in zak aguro, aguro!", zertik ikusi zuen guardiyak paisanoz zabiltzala han bueltaka. Norbaittek [...] emana, sospetxa o hola bazuten, goardiyak, ta igande arratsaldian paisano ibilki ziren, han barna, aber zerbatte ikusten zuten o hola. Ta klaro, kargatu kamiona ta nik: "Nora eman..." ta "nahi duken tokira". Ta ni nora? Ba nere itxera. Dena sartu kamionan, etxera eramane, ta bueno, iñulabarrian esango nun: "bueno, igual etorko dire honara guardiyak, ta dena emango ditek guardiyak..." amari: "ama, badakizu ze ingu dugun? Angulak afaldu denak, benga." Hartu zako bat, ireki, ta hartu angula pilla bat, garbittu, angulak jarri ta denak angula afaldu earki etxian, gero berari esan nion, klaro! Esan nion, joe, angula "cara y cruz", haiek, guardia haiek ikusi bazuten kamiona o baten batek esan bazuen, akabo, angula denak galduko ziren! Afaldu eta hurrengo goizian etorri zen nagusiya. "Angulak zer?" ta "hor ttuk, han garajian", "bueno, uain etorko duk..." , bazen beste kamioi bat, Donostikua zen, toldo haundi batekin etortzen zen beti, eta "uain etorriko duk" hori, fulano hori,

eta "bera sartuko duk atzeka", nere garajian, eta "kargatu eta emango ditik seittun". "Bale". Nik kentzen nun kamiona, neria, ta etortzen zan bestia, jartzen zuen han atzeka, ta dena, ta, ta, ta, ta, karga ta ematen zuen Donostira, nunbait hola ematen zuen. Igual partittu eingo zittuen leku batzutan. Pues hola, angula hemen asko etortzen zen.

-Angula nun harrapatutakua izaten zen?

-Frantzitik ekartzen zuten. Frantzian asko hartzen zuten. Askok. Angula, ba, angula beti hazitzen zen Frantziyan, beti. Frantziyan.

25. Kamioi piezen kontrabandoa

- **Erref:** HON-046/028
- **Iraupena:** 0:04:39. **Hasi:** 01:01:22. **Bukatu:** 01:06:01
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>Autoen piezen kontrabandoa. Kamioi amerikarren piezak zeuden Baionan; taxian joaten zen hara, erostera. Gero batelean bestaldera pasatzeko nola egiten zuten. Kamioian bidoiak jartzen zituen. "Angarilla".</p>

26. Gabardinak egiteko plastikoa

- **Erref:** HON-046/029
- **Iraupena:** 0:03:41. **Hasi:** 01:06:01. **Bukatu:** 01:09:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Kamioi piezez aparteko kontrabandoa: gabardinak egiteko plastikoa. Hondarribiko jostunek egiten zituzten zirak. Donostiara eramaten zuen plastikoa, igeltsu artean ezkutatuta, kamioiarekin. Bufalo.

27. Zapaten kontrabandoa

- **Erref:** HON-046/030
- **Iraupena:** 0:04:32. **Hasi:** 01:09:42. **Bukatu:** 01:14:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

<p>Zapatak ere eramaten zituen, Irungo lantegi batetik, bestaldera. Zaku batean eskumako hankakoak jartzen zituen, gabarran kargatu, eta bestaldera. Hurrengo bueltan, ezkerreko hankakoekin gauza bera egiten zuten. Subastan erosten zituzten guardiek kendutako zapatak.</p>

Transkripzioa

-Zapatak.

-Zapatak ere bai?

-Zapatak eraman.

-Eraman?

-Bai. Zapatak nik ekartzen nuen Irundik. Irunen bazen hor, Beraun, goi hortan. Mendibil. Hor, goi hortan. Edo "Chocolates Elgorriaga" nola zen lehen, fabrika, hor onduan. Hor zen zapata fabrika bat. Eta frantsesa etorri zen hemengo zapatero horrena, ta hola, nahi zittula, porejemplo, claro, horrek ematen zuen, igual, Burdeosera, ta dena, zapata pilla bat. Biño kamiona Beteta, zakotan, e! Dena. "Bueno, tantos pares de zapatos de tal número, tantos pares de zapatos de tal...". "¡Ojo! Una cosa", ta zer, tan hola, bueno... "Zuk prepara zapata denak iskin batian. El par de zapatos". Kajatan ziren. "Denak eskin batian. Nik pagatuko dizut zenbat den". "Bale". Ta ehun pare, berrehun pare zapata hor dire. Kontatu, bale. Pagatu. Bueno. "Uain laja neri la maniobra". Kargatzen nittuen zako batian, zera, holako zako batian, zapatak. Miñon, eskumak bakarrak. Hanka bateko zapata. Zapata dena, han zen pillari, eskumak kendu, zakotara, zakotara, zakotara... bete zakua, lotu ondo, hartu kamionakin, ta e maten nuen...

28. Hondarra, azpitarako eta obratarako

- **Erref:** HON-046/031
- **Iraupena:** 0:03:07. **Hasi:** 01:14:14. **Bukatu:** 01:17:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Lexikoa
- Lanbideak » Etxeginak

Laburpena:

<p>Gabarra, hondarra eramateko. Baserritarren azpiak egiteko erabiltzen zuten, eta obratarako ere balio zuen. Porlanarekin nahasten zuten, eskuz. Pala eta paleta. Artesa.</p>

Transkripzioa

-Ta gabarra erabiltzen zan, bestela, hondarra eramateko. Nundik nora?

-Bai. Hondarra hartzen zuten, hor, hortik, Frantziko playa nola da?

Hendaiaiko playa, badakizu non den, han, atzian... Hendaia playa izena du horrek. Handik hartzen zuten hondarra ta ekartzen zuten honara, Espaiñira. Baserriyantzako, baserritarrantzako, behiari botatzen zaio azpiyan, zera, pixa itian ta hori, iten du hondarrak txupatu ta lehorra beti. Obratara'e bai, obratako ekartzen zuten, ta gero guk ematen genun kamionakin obratara, baserritara ere bai, hondarra.

-Zuek erabiltzen zenuten obratan hondar hori?

-Bai.

-Ze iten zenuten horrekin?

-Horrekin, pues, raseuak eta paretak ta altxatzeko, ta blokiak jartzeko, ta adrilluak jartzeko ere nai, ta...

-Nahastuta?

-Porlana, zementokin, klaro.

-Porlanakin nahastuta. Zenbat porlan ta zenbat hondar?

-Botatzen da balde bat, guk bagenun neurriya, "balde de plástico", balde batek du "la tercera parte de cincuenta kilos". Hura, "pa doce paladas".

Hormigonerara, hamabi palada onak, hondarra, ta balde hura porlan. Balde harek dittu "quince kilos dieciseis kilos" o hola.

-Ta ura?

-Ura, klaro.

-Zenbat ur?

-Ura, balde bat ur o hola.

-Ta nahasteko, garai batian eskuz...

-Eskuz! Gu urte, ia, urte askuan eskuz ibilli gera, gero bagenittun ormigonerak eta gruak eta denak, biñon eskuz, masa iten genun guk beti eskuz, lehenogo, lehenogo.

-Ze erabiltzen zenuten, ze erramienta?

-Pala.

-Pala?

-Bai. Palakin.

-Buelta ta buelta...

-Bai. Biñon gero ya ormigoneran errazagua da, ura bota ta bota, ta dena nahasten da ta listo.

-Palakin buelta eman ta ze ontzi-edo erabiltzen zenuten, masa iteko?

-Lurrian.

-Lurrian?

-Zergatik in behar da masa, itten da, ez da itten guriya, eitten da sekua, zertik gero ein behar duzu paletakin hartu ta iduki paletan, pillota, ez da, guri-guriya iten bauzu, jartzen da paletan ta itten da dena eskapo. Pues pala lurrian, honek izena du, lurrian bada buztia edo zikiña, lur txarra bada, zelaia batian o, izena da artesa. Txapa, bi txapa, hau bezala, alfonbra hau bezalako bi txapa, o bat, hau bezalakua ya bat, hor botzen da erdiyan hondarra, ta txapan, dire, txapan, ta hor gaiñian itten da masa nahastu. Zementua ta gero ura ta hor bertan itten da pilla bat. Horrek izena du artesa. Masa ittekua.

29. "Kontrabandisten badia", arroketan

- **Erref:** HON-046/032
- **Iraupena:** 0:04:37. **Hasi:** 01:17:21. **Bukatu:** 01:21:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>Arroketatik ere egiten zuten kontrabandoa, baserritarrek. Mendiz mendi joaten ziren, gauez. Guardiaren kontrolak. Aurretik joaten zen bat. Batela kargatzen ito ere egin ziren batzuek. "Kontrabandisten badia". Lehorretik seinaleak egiten, argiekin.</p>

30. 200 pezeta ordaintzen zuten kontrabando gaua

- **Erref:** HON-046/033
- **Iraupena:** 0:02:45. **Hasi:** 01:21:58. **Bukatu:** 01:24:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>200 pezeta ordaintzen zuten kontrabando lana egiteagatik. Santa Engraziatik Jaizkibelera igo, eta handik arroketa. Paketeak non gordetzen zituzten: iratze eta inaurkin artean; sega eramaten zuten.</p>

Transkripzioa

-Ordun pagatzen zuten berrehun pezeta. Dirua zen. Klaro, hartu behar zen hor karga, barrio Santa Engrazia badakizu non den, ni, hor, gure etxetik, bueno, gure etxetik askotan jua dire, askotan. Hortik Jaizkibel igo gotti eta arroka arte, e! Biño [de] berrehun peseta zen diru asko, orduan! Berrehun peseta zen diru asko.

-Jende asko zebillen kontrabandoan?

-Asko. Ordun kontrabando asko itten zen. Asko. Asko.

-Arroketan hartu paketiak ta gero gabian ezkutatu ein biharko zian...

-Ez segidun etortzen ziren etxera. Igual, akaso, batzuek izan dire gorde ttutzenak, han, mendiyan, biño ez ziren fiatzen zertik gero egunez ere guardiyak ibiltzen ziren, eta han gordetzia... Nahiago izaten zuten deskarga, hartu segiduan ta behera.

-Ta etxetan gorde, lehen esan dezu, lasto artian edo nun?

-Bada belarra, zera, mendiyan da iratzia ta iñaulkiya. Iñaulkiya da behian azpitako ebakitzen dena mendiyan.

-Ta horrekin tapatu?

-“Helecho” da bat. Iratzia. Ta bestia da iratzia. Bata da iratzia ta bestia da iñaulkiya. Hoiek dire, hemen belar asko dago mendiya. Beti. Ta badire holako baguadak, zoluak eta erreka haundi batzuk eta dena, han bada denatatik. Hor dabillena badakite dena. Nik ere bai, biño haiek gehiago.

-Ta gorde, bestela, zer iten zen, tapatuta?

-Klaro. Tapatzen da errax. Zertik baduzu duda, ematen duzu sega bat ere bai. Sega desmonta, ta guardak ematen du eskutan sega o hemendik zintzilik, sokakin jarrita. Kenduta, segari, punta, zea kenduta, “el corte”, ta ematen da dindilizka hemendik kiderra ta sega. Ta gero, hara juatian, behar bada, ebaki iñaulkiya, botatzeko gaiñera ez da komeni asko ebakitzea, zertik ikusten da gero ebakitakua ta hola, biñon ebakita ta itten da, biñon gutxitan lajatzen dute. Zerbait ukerra bada, mendiyan, orduan eitten dute gorde. Miñon ez dute... Nahiago dute eon, zaindu, aber nola diren biriak ikusi, ta “hi, hor ez duk”, “Juango gattuk aurrera?” o ikusi jua diela, ta berriz hartu ta ekarri.

31. Paretan zuloa, paketeak gordetzeko

- **Erref:** HON-046/035
- **Iraupena:** 0:02:02. **Hasi:** 01:24:52. **Bukatu:** 01:26:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>Etxean tranpak zituzten eginda paketeak gordetzeko. Zuloa (tunel bat) armairu batekin estaltzen zuten.</p>

Transkripzioa

Etxian bagenittun egiñak tranpa batzuek. Tranpa batzuk baziren egiñak. Gure etxian bazen sarrera bat kamiyyotik, egiña tetxo bat “de hormigón”, ta

gero eskaillerak, hola, gotti. Ta bajuan leku bat zen, “uno veinte” o hola altura, ta zabalera “uno cincuenta” o hola. Pues hoiek zien bi aldiak itxita denak, eta gero eskaillera hola itten duen lekuan, han topia’re zen itxita, biño zen lajatuta erdi-erdiyan bire bat, “sesenta” o hola zabal, ta “uno cincuenta” o hola alto. Ta han jartzen genuena armario bat. Armario bat bere atiakin ta estanteriekin ta dena. Hola, zera batzuk jarri, gantxo batzuek, ta han hartu eta ttak, zintzillik gelditzen zen. Ta armario barrenen baziren botilla hutsak, eta betiak ere bai, botil zaharrak, ardua o pitarra o sagardua o hola, ta armaio hura, tira ta ez da atetzen. Ein bihar duzu altxa gotti ta gero atera. Ta hara joan ta atia ireki, ta ikusten duzu armaiua han dala, ta ematen du han, hura bakarra dala, biñon gero altxatzen baduzu gora ta kentzen baduzu armaio hau, barrenen du tunel bat bastante luzia. Igual daude sei metro luze, lau metro, bost metro. Ta genero heldu denian, iten zen kendu armaiua, ta ekarri ahala ra, ra, ra, sartu [...]. Ta gero ipiñi atia, hori, armiua, ra, ta itxitzen du “el hueco”. Dena ikusten da, buelta guztin, pareta.

32. Bateletako tranpak

- **Erref:** HON-046/037
- **Iraupena:** 0:01:52. **Hasi:** 01:27:07. **Bukatu:** 01:28:59
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>Bateletan eta gabarretan ere baziren tranpak. Pareta faltsua egiten zioten. Ogiak sartzen zituzten zuloan.</p>

Transkripzioa

-Batelakeri, batelakeri ere, bazen tranpak. Gabarrakeri ere bai. Gabarrak ta batelak dute aurrian, du hola, branka, ez? Porejenplo, batela.

-Bai.

-Aurrian badakizue nola den, aurrian, hola, pues barrenen eitten zioten beste pareta bat, egurrakin, igual-iguala, bestia bezala, faltsua. Txikiyagua. Ta gero gaiñetik kentzen zioten tablilla bat, ta hor gelditzen da, aurrian, “hueco” bat. Ta horrek emaki dittu /emakittu/ “unos pasadores”, sartzen die iltziak. Tiratzen baduzu ez da atetzen egur hoi. Ez da atetzen. Ta kentzen zien, iltzi haiek kendu, goiko tabla kendu, bi tabla hola dijuana, eta nola bat da branka beria, du hola, kanpua. Bestia nola ttikiyagua den, enteitzen nazu, ez? Bat hola, ta bestia haundiyogua, hola. Hor, tarti hori, dena beteta ekartzen zen. Dena. Rodamentu ta hola zenen, gauz txikiyak, bua, han kabitzen da! Ez asko... Ogiyak-eta ekartzen nittuen ere bai han, zoluan sartuta, guardiyak utzitzen ez ta, han sartuta, biñon beste genero asko, han barrenen. Ta beiratu, ta ez da ikusten, da barru dena hola, ondo da, ta klaro, kanpua’re bai, ez daki, ez dakizu, “so pena que” metro batekin neurtzen baduzu barrena, a tope, ta beste barrua igualakin kanpua, kanpua da luziagua. Pues hor barrenen asko ekartzen zen. Gabarretan’e bai. Asko.

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkarte

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com